

ПРО ВЕЛИКДЕНЬ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ!

Великдень - одне з найбільших й найшанованіших після Різдва християнських свят. Воно приурочене воскресінню Христа. У давнину Великдень вважався святом бога Сонця Ярила.

Звичай пекти паски та фарбувати яйця виник також дуже давно.

З першим променем сонця священик в церкві сповіщає: «Христос воскрес!», а прихожани хором відповідають: «Воістину воскрес!».

Під час урочистого обходу храму святять паски, крашанки та різний наїдок. Потім усі розходяться по домівках, щоб сповістити одне одного про велику радість та привітати зі світлим урочистим святом.

Як і Різдво, Великдень — родинне свято, на нього збиралася вся родина. За традицією, розпочинаючи урочистий сніданок, господар обрізав зі свяченої паски скибочки з трьох боків, приказуючи:

— Бог Отець, Бог Син і Бог Дух Святий!

Ці окрайці тримали до закінчення свят і потім віддавали худобі. Після святкового сніданку діти носили старшим родичам гостинці і отримували за це ласощі та писанки, якими потім гралися.

До свята готуються заздалегідь — печуть паски, роблять крашанки й писанки. Жовті, червоні, жовтогарячі кружальця, багатокутні зірки на писанці — зображення Сонця. Хвилі означають воду. Ще зображують листя — дубове або вишневе. Малюють півників, козликів, пташок, рибок, метеликів, бджілок.

Святкувати Пасху в Україні почали наприкінці першого тисячоліття з приходом християнства. За біблійним сюжетом, Ісус Христос воскрес рано-вранці, і це Воскресіння супроводжувалось великим землетрусом: то ангел небесний відвалив камінь від дверей Гробу Господнього. На світанку жінки-мироносиці Марія Магдалина, Марія, мати Якова та Саломія прийшли до гробу з ароматами, щоб обмастити тіло Ісуса, але побачили відвалений камінь і порожній гроб, і тоді схвилюваним жінкам з'явився ангел і сповістив про Воскресіння Господнє.

Свято Великодня має язичницькі корені і народилося набагато раніше за свято Пасхи, ще до зародження в Україні християнства. В давнину землероби вірили, що померлі родичі продовжують жити під землею і можуть впливати на її родючість. Саме з цими віруваннями і була тісно пов'язана весняна поминальна обрядовість.

Існує думка, що євангельська подія, на честь якої встановлена Пасха, а також пасхальні обряди найімовірніше запозичені з язичницьких та іудейських культів і у переродженому вигляді пов'язані з особою Христа (хоча спочатку християнські богослови не визнавали спорідненості Ісуса Христа з язичницькими воскресаючими богами і тільки євангельські твори вважалися істинними). Але християнське оформлення свята мало змінило сутність язичницьких обрядів.

Свято Великодня в Україні сьогодні символізує загальне відродження та оновлення.

Походження назви "Великдень"

Існує декілька легенд щодо виникнення назви свята. За однією з них назва "Великдень" ("Великий День") з'явилася аж наприкінці першого тисячоліття з приходом на українську землю християнства. Легенда говорить, що "Великдень називається так тому, що в той час, коли Христос народився, сильно світило сонце і стояли такі довгі дні, що теперішніх треба сім зложити, щоб був один тодішній. Тоді, було як зійде сонце в неділю вранці, то зайде аж у суботу ввечері. А як розп'яли Христа - дні поменшали. Тепер тільки царські ворота в церкві стоять навстіж сім днів..."

Згідно іншої легенди, свято Великодня народилося сім тисяч років тому, ще за часів дохристиянства, і було пов'язане з язичницькими культурами. Ось як її переповідають...

Жили троє братів-мисливців: Тур, Пан і Яр. І Зібрались вони якось на полювання. Вийшли в степи неозорі, а жайворонки так розспівалися, що аж небо дзвенить. Вражено зупинився Яр і мовив:

— Не хочу я, братове, турів полювати, молодих биків стрілами поціляти, а хочу оце поле зорати та засіяти зерном, та зібрати врожай, та хліба напекти людям на здоров'я. Тільки-но він отаке проказав, як з неба опустилися золотий плуг і золоте ярмо.

І гукнув старший брат Тур:

— Се моє!

Хотів схопити плуга — аж він полум'ям зайнявся. Відсахнувся в страхів Тур.

— Се моє! — прокричав середульший брат. Але і йому сахнуло полум'я в лице.

— Ні, братове, се моє, — всміхаючись, мовив Яр.

Він підійшов і взяв золоте ярмо, накинув на пару волів, що паслися поблизу, запряг їх у плуга золотого і проорав першу в світі борозну. А потім — другу, й десятую, і соту. Засіяв поле полтвою — пшеницею дикою, і зросла вона буйним колосом. Зібрав урожай Яр, і борошна намолот, і спік першу хлібину, і другу, й десятую, і соту. І людей частував. І навчив їх орати, сіяти й хліб ростити. За все те великі боги Вирію взяли його до себе і скупали в Озері Живої Води. І став Яр — Ярилом, богом весняних робіт і родючості. І спускався він на землю в той весняний день, коли можна було засівати землю зерном. І то був ВЕЛИКДЕНЬ. Тобто Великий День хлібороба.

Походження назви "Пасха"

Слово "Пасха" походить від назви старозаповітного свята, яке відзначали іудеї в пам'ять про звільнення від єгипетського полону. Пасхальний агнець євреїв став прообразом Христа, тому Христос ще іменується Агнцем Божим, Агнцем Пасхальним, Пасхою.

Великодні звичаї

Наразі дослідникам досить важко розібратись, які саме великодні обряди коли й як виникли. З християнською великодньою обрядовістю змішалися давні язичеські обряди, пов'язані зі святкуванням весняного сонця. Під впливом християнського календаря язичеська обрядовість частково перемандрувала в Великодній тиждень, а частково й зовсім зникла, оскільки припадала на Великий Піст, що був у повному контрасті з "весняною радістю".

У великодніх звичаях, відомих, головним чином, із записів очевидців XIX-XX ст., знаходяться сліди трьох різних, нашарованих один на одний, культів — культу роду, культу весняного сонця і культу Христа, що приніс людству ідею Воскресіння — ідею духовного й фізичного відродження. Вірування, спільне всім слов'янам, що на Великдень "сонце грає", чи "гуляє", хоч його і приймають за атрибут християнського свята, бо, мовляв "цього дня все веселиться на небі й на землі", було, мабуть, одною з основніших ідей весняного свята сонця, з якої випливали й далші, в роді того, що "під Великодню неділю не вільно спати", бо "той, хто спить, своє щастя проспить".

Великодня служба божа триває всю ніч. Її найурочистіший момент настає опівночі, коли священик сповіщав, що Христос воскрес, а всі присутні з трепетом відповідають: "Воістину воскрес!" Після служби процесія тричі обходить навколо церкви, а потім починали процес освячення обрядових пасхальних страв: пасок,

крашанок, ковбас, хріну, сала, тощо. Господині збирають їх в кошики, прикрашені вишиваними рушниками, барвінком і свічками. Після церковної служби розходяться по домівках і починають розговлятися.

Розговляються насамперед свяченим яйцем. Окрім паски та яєць (крашанок та писанок), серед свяченого має бути смаженина, часник, полин, хрін і соль.

В давніші часи, перед тим, як з'їсти свячене самому, господар йшов зі свяченим насамперед поміж худобу, христосувався з нею, сповіщав "Христос Воскрес!", а хтось із присутніх відповідав за худобу: "Воістину Воскрес!". Тоді господар торкався тричі свяченим кожної худобини і вимовляв: "Аби ся так не брало вівці (чи корови, чи чого), як ніщо не візьметься свяченої паски". В іншій околиці Галичини було записано іншу формулу: "Який дар красний, так і аби Бог дав телиці (ягниці, чи що) красні". Потім обходив із свяченим сад, пасіку, город, відповідно примовляючи, і, нарешті всі входили до хати, де господар благословляв дітей що ставали перед ним навколішки: "Аби вам розум так скоро розв'язувався, як ці бесаги (торба) скоро розв'язуються". У кого була дівчина на видданні, клали їй паску на голову: "Аби-сь у людей була така велична, як ця паска пшенична!" Малу дитину клали в спорожнену від свяченого торбу: "Аби-сь так скоро росло, як паска скоро росте" (Матеріали української етнології, НТШ. XV, 39). Після розговин молодь ішла звичайно під церкву, де розпочиналися великодні ігри — Веснянки, чи Гагілки в супроводі відповідних пісень. У житті молоді великодні забави були початком Вулиці, що розпочиналася великоднім тижнем і тривала аж до осені.

На Великдень всі мають веселитися, бо хто буде сумувати в цей день, сумуватиме і весь рік. Якщо хтось помирає на Великдень, то вважається, що його щаслива душа піде просто до неба, бо того дня "небо оговорено".

Після розговин починали дзвонити на дзвіниці, — а хто перший задзвонив, той найперший обробить жнива і буде в нього найкраще збіжжя. Дзвонили в дзвони весь день, а потім ще й другого та третього дня.

Великодній понеділок зветься Обливаним. За традицією хлопці обливають дівчат водою. Ті ж можуть віддячити їм тим самим у вівторок.

Серед інших великодніх звичаїв відомо ще один, який полягає в розкладанні вогнищ на всю Великодню ніч навкруги церкви. Вважається, що цим вогнем очищується повітря і звільняється земля від усяких нечистот на добрий урожай. Цей вогонь вважається святим і мусить сам погаснути.

Великодні свята закінчуються поминанням мертвих — молитвою і тризною "на горбках". У могильні горбки закопують яйця та шкаралупу від з'їдених яєць, кості зі свяченого м'яса, свячену сіль, тощо; виливають і чарку горілки: "їжте, пийте й нас, грішних, поминайте". Часом цокаються крашанками об могильний хрест, надбивають їх, а потім віддають прохожим.

Джерело:
"Українська Мала Енциклопедія", проф. Євген Онацький

Великодні легенди

Великдень називається так тому, що в той час, коли жив Христос, сонце світило так яскраво і дні стояли такі довгі, що теперішніх днів треба сім зложити до купи, щоби був один тодішній, — такий був день великий. У давнину, за часів Христа, було, як зійде сонце в неділю вранці, то зайде аж наступної суботи ввечері.

А коли вороги розп'яли Христа, то дні поменшали і стали такі, як зараз. Тепер тільки царські ворота в церкві на свято Великодня стоять навстіж сім днів. Ось чому цей день і називається великим.

Сповнилися слова Ісуса Христа і старозавітних пророків. Ісус зранку третього дня по смерті воскрес із мертвих. Відхилився важкий камінь на могилі Ісуса, з могили засяяло ясне проміння, а над гробом здійснювався воскреслий Христос, осяяний світлом великим, з кривавими слідами ран на руках і ногах.

За хвилину Ісус зник, а труна лишилася порожньою. Перелякані воїни побігли до міста сповістити свого командира про те, що сталося, щоб він їх не карав, бо вони не винні.

— Адже хто може змірятися з незнаною вищою силою, що творить диво? — сказали вони в один голос.

Командир сидів саме за столом, збираючись снідати, а на сніданок мав варені яйця. Почувши сю звістку, він розлютився на вояків і почав кричати: — Ви, певно, позасинали, замість добре вартувати, а злодії вкрали вам тіло Ісуса! Тепер викручуєтеся, вигадавши якесь «чудо», щоби уникнути смерті! Хіба може чоловік воскреснути з мертвих? Як з мертвого може статися живе, з червоного біле, а з білого червоне? Готуйтеся до смерті!

Воїни присягалися, що кажуть правду, та благали, щоби їм дарували життя. Раптом один із них глянув мимохіть на стіл і вигукнув:

— Ось, командире, поглянь! Чи не сталося з білого червоне? Чи не може бути чудо?

Командир поглянув і собі на стіл та й остовпів з дива. Усі яйця на таці тепер стали червоні. Хвилину не знав він, що з ним діється, а потім велика переміна сталася в його серці. Нарешті він промовив:

— Радуйтеся, бо ви врятовані! Вірю вам тепер, що Той замучений воскрес, і вірю, що Він був Богом. Ідіть з миром, а на спомин свого порятунку візьміть собі по одному червоному яйцю. Вони вас урятували.

Кажуть, що потім врятовані вояки розказували всім про те чудо, яке сталося над гробом Ісуса і в домі командира, а на доказ того показували червоні крашанки. І відтоді всі християни кожного Великодня готують крашанки і писанки та обдаровують один одного на згадку про той день, коли червоні крашанки врятували воїнів від смерті — як Ісус Христос своїми муками врятував увесь людський рід.

Оповідання про Великдень. Воскресіння Господнє

Вночі з суботи на неділю (третього дня по смерті) Ісус Христос воскрес. Ангел господній з'явився і відвалив каміні, від гроба. Воїни, що стерегли гроб, злякавшись сяючого видіння, впали, як мертві, а потім розбіглися. Деякі з них пішли до первосвящеників і розказані їм про все, що бачили, а ті дали воїнам грошей і веліли казати всім, що вони заснули й під час їхнього сну учні Ісуса Христа вкрали Тіло Його.

Деякі з жінок, а серед них і Марія Магдалина, рано-вранці в неділю прийшли до гроба, як велів звичай, щоб намастити Тіло Христа пахощами (миром), чого вони не встиг ти зробити піл час похорону. Коли вони підійшли до гроба, то побачили, що камінь від входу в гроб відвалений і на ньому сидить Ангел. Його постать була як блискавка, а шати його були білі, як сніг. Ангел промовив до збентежених жінок: «Не бійтеся, бо знаю, що ви шукаєте Ісуса розп'ятого. Його немає тут. Він воскрес, як сказав. Підійдіть, погляньте на місце, де лежав Господь. І підійть швидше, скажіть учням Його, що Він воскрес з мертвих, і випередить вас у Галілеї: там Його побачите. Ось, я сказав Вам». І побігли вони від гроба зі страхом та великою втіхою, щоб учням про це розповісти.

Воскресіння — це найбільше свято. У його дні співають у церкві: «Христос воскрес із мертвих, смертні смерть здолав і тим, що в гробах, життя дарував!»

Що ми знаємо про писанки

Писанки й фарбовані яйця (крашанки) пов'язані з дійством освячення паски під час найголовнішого свята — Великодня. Звідси і їхня назва — великодні яйця.

У давнину яйця розписували писанкарки, рідше — писанкарі, які здебільшого були й знахарями, а були серед них і справжні цілителі, їх ще називали земними богами. У минулому писанки правили за своєрідні амулети, обереги від усякого лиха та хвороб.

А узори, виведені на них, мали символічне значення, були магічними. Цікаво, що майже весь рослинний орнамент на українських писанках пов'язаний із рослинами, відомими своїми лікувальними якостями. ...Дуже поширені писанки із зображенням весни. Символізують весну різноманітні квіти, гілки дерев, гірські рослини, гірлянди, віночки, букети.

Ось що сказав про українську писанку Михайло Стельмах: «Народ живе красою, уміє не лише створити, а й обезсмертити себе у прекрасному. Стільки стрілося в писанці! Казка, пісня, бувальщина, материнська колискова й росяна стежка дитинства, вінок першого кохання й дужість повноліття, мудрість старості і присмак вічності у присмерку вечірнього неба. З радістю — смутком, з усмішкою — надія. Добирайте, осмислюйте, повертайте скарби народові, котрий примножить їх знову і знову».

Оповідання про Великдень. Воскресне полум'я

Удосвіта у Воскресну неділю пішли жінки до Ісусового гробу. На превелике здивування побачили, що хтось відвалив камінь, що замикав вхід до гробу. До гробу входили стривожені. Коли ввійшли, засвітили свічку і побачили янгола, що сидів у головах гробу та яснів, як сонце.

Очі його мали ясність блискавки, а одяг блищав, як сніг. Марія Магдалина, побачивши світло, вийшла із гробниці, встромила свічку у землю перед входом та повернулася назад до товаришок. З жаху жінки мов оніміли. Тоді мовив їм янгол:

— Чого шукаєте живого між мертвими? Чи ж не тямите, що Господь заповів, що третього дня воскресне? Ідіть і скажіть учням його, що ви тут бачили.

І вони вийшли. Надворі схилилася Марія Магдалина, щоб узяти свічку. Та, коли простягла руку по свічку, легко скрикнула. Інші жінки спинилися та роздивлялися, що там сталося. І всі побачили, що поки вони були в печері, свічка змінилася. Вона стала квіткою. Високість і стрункість свічки залишилися, однак полум'я було вже не одне: її оточувало багато лагідних племінців. Було це ясне жовте цвіття. На самому споді горіли великі, розквітлі квіти-племінці. Що більш угору, то менші були вони, а на самому вершечку були пуп'янки. Це були гноти, що ще не горіли. Завжди, коли одне полум'я згасне, зразу запалюється нове цвіт-полум'я. Так спинається світло помалу, щораз вище, до синього неба.

Цю квітку називає наш народ «дивиною», або «царською свічкою». «Дивиною» тому, що здивувала побожних жінок, а «царською свічкою» тому, бо вона зацвіла раненько у Христове воскресіння, на його честь.

Коли побожні жінки вийшли з гробу та зайшли на леваду, на ній горіло жовте полум'я. Було того полум'я густо та багато. Жінки відразу здогадалися, що туди приходив Господь. Вони не зважилися йти за таємними слідами. Вогники були ніжні, мов шовк, та непорушні. Квіти, що вирости під святими ногами воскреслого Спасителя, — це нагідки, або крокіс. Обидві назви нагадують нам, що ця квітка зацвіла під ногами Ісуса,

що воскрес, бо назва «нагідки» говорить, що квіти зацвіли під ногами Ісуса, а «крокіс» — що квітки цвіли скрізь, де крокував Ісус.

Не я б'ю — верба б'є, За тиждень — Великдень

Мабуть, кожна людина протягом усього свого життя свято береже у пам'яті найсвітліші спомини дитинства. Хтось згадує затишок рідної домівки, у якій уперше почув ласкаве слово і відчув ніжну материнську любов з її щемливою колисковою піснею.

Ще хтось — веселкове намисто живих квітів — чорнобривців, мальв, що пломеніли на батьківському подвір'ї. Декому згадується дзвінкий голос сопілки, що гармонійно переплітається з грайливим передзвоном гірського потічка та милозвучним шепотом струнких смерічок.

А мені запали в дитячу душу ті красні й пишні споконвічні звичаї моїх батьків, що дбайливо передаються з покоління в покоління.

І тепер, коли задивляюсь на прутики червонолозу, що рясно закосичилися оксамитовими сріблясто-синюватими котиками, пригадую яскраві епізоди святкування Цвітної неділі (цю днину ще називають Бечковою, або Вербною неділею). Традиційно в суботу хлопчики заготовляли вербові гілочки й приносили до церкви. У неділю священик у церкві освячував їх, і люди несли ці гілочки додому. Повернувшись з відправи, батьки символічно «били дітей», рідних, близьких і знайомих свяченими прутиками, приказуючи:

Не я б'ю — верба б'є,
За тиждень — Великдень,
Будь дужий, як вода,
А багатий, як земля!

Люди вважали, що посвячена верба містить у собі чародійну силу. Торкаючись нею своїх рідних і близьких, кожен вірив, що в такий спосіб відганяє від людини все зло, що може спіткати її протягом цілого року.

Посвячену вербу батьки зберігали цілий рік у надійному місці, на покуті за іконою, щоб відганяти зло і негаразди. А влітку, коли збиралося на бурю чи град, вербу виносили на подвір'я, щоб відвернути стихію, яка в розбурханому небі наближалась до людських осель.

Били цими галузками худобу, щоб її ніякі хвороби не чіплялись і літом комахи не кусали. Запам'яталася така приказка, що ходила між старими людьми: «Прийде Вербиця, зима назад не вернеться!» Коли когось вдаряли галузкою верби, примовляли: «Будь великий як верба, а багатий, як земля». Віщували в народі і таке: коли на вербну неділю мороз, то буде врожайний рік.

А чи знаєте ви, що раніше люди дуже вірили у чарівну силу свяченої верби? І вважали, що вона виліковує багато недуг, очищає воду. Дивувалися силі живучості верби, адже навіть маленька вербова гілочка, встромлена у землю, вкорінюється, і виростає дерево. Ми малими ковтали вербові «котики», щоб не боліло горло. Освяченою вербою навесні виганяли вперше худобу на пасовисько.

Освячену гілку верби клали у воду, коли купали хвору дитину. А тільки й треба, що три гілочки верби, аби від дому нечисту силу відігнати. Вважали, що верба дезінфікує стіни нашої домівки.

Якщо побував у вашому домі чорний заздрісник і залишив згубне для вас сміття, то гілочки верби не обминуть насланих на вас напастей. Слід лиш зібрати зметене

сміття ввечері й спалити його поза подвір'ям, аби на всі чотири боки попів вітром котило.

Вербна неділя розпочинала двотижневі Великодні свята. «За тиждень — Великдень, уже недалеко червоне яєчко!» — обіцяли нам, дітям, дорослі, жартома шмагаючи нас на здоров'я, на щастя свяченою вербою.

“Свято Пасхи недалечко”

Н.Б.Куфко

Свято Пасхи недалечко,
Люди звичай бережуть, —
Розмальовують яєчка,
Пишні пасочки печуть.
Святкування йде віками, —
Це такі чудові дні:
В гості йти, під рушниками
Страви нести запашні.
Доброзичливо, з любов'ю
Мати щирі почуття,
Людям зичити здоров'я
І щасливого життя.
Святість — це чарівне слово,
Тільки треба так зуміть,
Щоб життя своє святково
У труді й добрі прожить.

“Христос Воскрес!”

Радість з неба ся являє,
Паска красна день вітає,
Радуйтеся щиро нині —
Бог дав радість всій родині,
Бог дав радість нам з небес,
Христос воскрес!
Христос воскрес!

“Христос Воскрес!”

І.Савицька

Христос воскрес! Радійте нині діти!
Сповнилося найбільше із чудес.
Пропала тьма, і сонце правди світить.
Христос воскрес! Воістину воскрес!

“Писанки”

В.Таран

В хаті на осонні
Сяду на ослоні.
Сяду я скраєчку —

Розпишу яєчко.
Нумо, пензлик, потанцюй,
Гарно писанку малюй.
Буде небо і земля,
І ставочок, і поля.
Сильний і міцний дубок,
А на ньому – яструбок.
Буде в мене писанка
Про Україну пісенька.